

Ben jij wie je zegt dat je bent?

Identiteitsfraude herkennen en voorkomen

Inhoudsopgave

Voorwoord	3	5. Identiteitsfraude in de praktijk	22
1. Wist je dat identiteitsfraude...	4	5.1. Wat motiveert de fraudeur?	22
2. Identiteitsfraude, wat is dat?	5	5.2. Hoe gaat de fraudeur te werk?	23
2.1. Definitie	5	5.3. Slachtoffers	24
2.2. Identiteit in 'identiteitsfraude'	6	6. Rol van de overheid	28
2.3. Fraude in 'identiteitsfraude'	8	6.1. Vertrouwen in de overheid	28
2.4. Omvang	8	6.2. Aanpak door de overheid	28
3. Varianten van identiteitsfraude	9	6.3. Factoren die controle belemmeren	31
3.1. Van vrij onschuldig tot zwaar crimineel	9	7. Wat zegt de wet?	33
3.2. Varianten	9	8. Alle tips op een rijtje	35
3.3. Identiteitsfraude met documenten	11	9. Adressen	38
4. Hoe controleer je een identiteit?	14	9.1. Inwinnen van informatie	38
4.1. Het identificeren van personen	14	9.2. Deskundig advies	38
4.2. Geldige identiteitsdocumenten	15	9.3. Melden van identiteitsfraude	39
4.2.1. Biometrisch paspoort	17	Colofon	41
4.3. Het controleren van documenten	17		
4.3.1. Zonder hulpmiddelen	17		
4.3.2. Met hulpmiddelen	18		
4.4. Checklist	20		
4.5. Wat kun je doen bij twijfel?	21		

Identiteitsfraude, het komt dagelijks voor

Wereldwijd neemt het aantal slachtoffers almaar toe. Ook in Nederland. Het spoor dat de fraudeur achterlaat, leidt in de regel ook nog eens naar de onschuldige burger van wie de identiteit is misbruikt. Voor het slachtoffer volgt een nachtmerrie die jaren kan duren.

Identiteitsfraude veroorzaakt steeds meer problemen voor overheid en bedrijfsleven. Fraudeurs worden nauwelijks opgemerkt, terwijl wet- en regelgeving wordt misbruikt, omzeild of ontduken. Wil de overheid het vertrouwen van de burger houden, namelijk dat er zorgvuldig met persoonsgegevens wordt omgegaan en dat de juiste diensten bij de juiste personen terecht komen, dan is actieve preventie en opsporing van misbruik nodig.

De gemeente Amsterdam heeft daartoe onder andere de Regiegroep Identiteitsfraude ingesteld. De regiegroep werkt aan een gezamenlijke aanpak van preventie en bestrijding van identiteitsfraude binnen de gemeente. Eén van de taken van de regiegroep is bewustwording creëren over de ernst van deze vorm van criminaliteit.

Medewerkers met publiekscontacten zijn een voorpost in het voorkómen van identiteitsfraude. Dan is wel belangrijk dat medewerkers, maar ook hun leidinggevenden, zich bewust zijn van de gevolgen van identiteitsfraude en de werkwijze van de fraudeur herkennen. En bovendien de controle van gegevens, documenten en personen als een essentieel onderdeel van een zorgvuldige dienstverlening aan burgers beschouwen.

Deze publicatie is geschreven om de gemeentelijke overheid bekend te maken met de risico's van identiteitsfraude. De publicatie wil de overheid ook stimuleren de kwetsbaarheid van de eigen werkprocessen onder de loep te nemen. De algemene informatie, checklist en tips zullen echter ook dienstverleners en bedrijven buiten de overheid daarbij kunnen helpen. Beleid begint met bewustwording en ik hoop dan ook dat de publicatie een impuls zal zijn voor een actieve en gemeenschappelijke aanpak van identiteitsfraude.

Rienk Hoff

Directeur Dienst Persoons- en Geo-informatie
Gemeente Amsterdam

1. Wist je dat identiteitsfraude...

Wist je dat identiteitsfraude...

- ook wel de moeder aller fraudes wordt genoemd...
- een mismatch is tussen een persoon en zijn of haar identiteitsgegevens...
- ook in Nederland dagelijks voorkomt, maar dat de omvang nog onbekend is...
- nauw samenhangt met documentfraude...
- vaak pas wordt ontdekt als de fraude al gepleegd is...
- het slachtoffer vaak aanwijst als dader...
- vaak het begin is van een lange reeks criminele activiteiten...
- een geschatte schadepost van miljoenen euro's per jaar kan veroorzaken...
- een niet te onderschatten probleem voor maatschappij en overheid vormt...
- 'identiteitsfraude' op Google* in 7 seconden zo'n 49.600 hits oplevert...
- 'identity theft' op Google in 0,15 seconden zo'n 52.900.000 hits oplevert...

* december 2008

2. Identiteitsfraude, wat is dat?

Valse paspoorten, gestolen burgerservicenummers, frauduleuze handelingen met bankrekeningen... dagelijks komt deze vorm van criminaliteit voor. Identiteitsfraude vormt een steeds grotere bedreiging voor overheid en maatschappij en steeds vaker verschijnen er berichten over deze vorm van fraude in de media.

Bij het vaststellen en controleren van identiteiten is de vraag 'Ben jij wie jij zegt dat je bent?' cruciaal. Hoewel identiteitsfraude bij het grote publiek nog een relatief onbekend fenomeen is, besteden verschillende belanghebbenden zoals financiële instellingen, autoverhuurbedrijven en werkgevers hier al veel aandacht aan.

Ook de overheid vindt voorkoming en bestrijding van identiteitsfraude belangrijk. De overheid wil in verschillende situaties een identiteit met de grootst mogelijke betrouwbaarheid kunnen vaststellen of controleren. Het toepassen van biometrische kenmerken in identiteitsdocumenten is daar een voorbeeld van.

2.1. Definitie

Een standaard- en/of wettelijke definitie van 'identiteitsfraude' is er nog niet en er zijn veel interpretaties van het begrip in omloop. In dit boekje gebruiken we de definitie van professor Jan Grippink.

Met de term 'identiteitsfraude' bedoelen we dat iemand met kwade bedoelingen bewust de schijn oproept van een identiteit die niet bij hem hoort. Dit kan zowel de identiteit van een bestaande persoon zijn, als een fictieve identiteit.

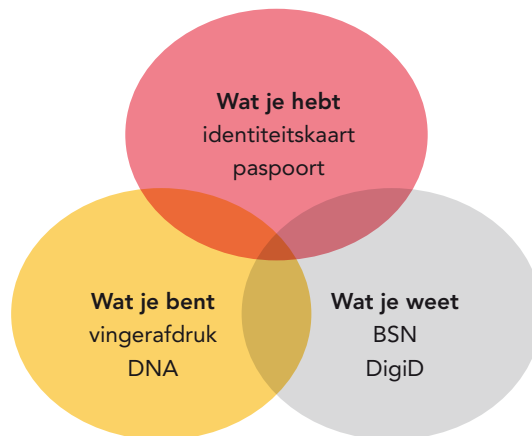
Bij identiteitsfraude gaat het dus over fraude met identiteit en identiteitsgegevens door een persoon of groep personen met het doel op onrechtmatige wijze voordeel te halen.

2.2. Identiteit in 'identiteitsfraude'

Een identiteit is een unieke aanduiding voor een individu. Ieder mens heeft één officiële identiteit, namelijk de persoonsgegevens zoals naam, geslacht, oudernamen, geboorteplaats én nationaliteit. De officiële identiteit is in Nederland in eerste instantie vastgelegd in een authentieke geboorteakte en daarna in de gemeentelijke basisadministratie (GBA). Met zijn eigen, unieke identiteit onderscheidt een individu zich van alle andere individuen. Hoewel we in Nederland een Wet op de identificatieplicht kennen, beschrijft die wet niet wat een identiteit is.

Een identiteit is dus het geheel van de gegevens die bij een persoon horen. Je kunt iemands identiteit vaststellen en verifiëren door de algemene, fysieke identificatiegegevens (geslacht, lengte en uiterlijk) of de unieke biometrische identificatiegegevens (iris en vingerafdruk) te controleren. Ook met identiteitsdocumenten of andere gegevensdragers zoals DigiD en pincode, kun je de (vaak elektronische) identiteit van iemand verifiëren. Bij identiteitsfraude meet iemand zich de identiteit van een ander aan met het doel daarmee weer anderen te benadelen.

De noodzaak van identiteitsmanagement

Werkende mensen die ook een uitkering trekken, oud-studenten die met hun ov-jaarkaart met de trein blijven rondreizen, mensensmokkel, cybercrimes... De schijn oproepen van een identiteit die niet bij je hoort om daar je voordeel mee te doen is op allerlei maatschappelijke terreinen keiharde realiteit.

In onze samenleving is het gebruik van identiteitsgegevens in de publieke en private sector de laatste decennia fors toegenomen. Identiteitsfraude is daar een product van. Na de geboorte van een persoon wordt zijn identiteit vastgesteld en geregistreerd. Identiteit speelt gedurende het hele leven een belangrijke rol en geeft recht op onderwijs, medische zorg en een paspoort. De verantwoordelijkheid voor het betrouwbaar registreren van de identiteit ligt bij de overheid. Burgers mogen er op vertrouwen dat de overheid deze taak zorgvuldig uitvoert en dat gegevens niet worden misbruikt. Toch is dat dagelijkse kost. Het beheersen en beheren van identiteiten is daarom een hot-issue voor de overheid. Het is dan ook niet meer dan logisch dat overheden op grote schaal investeren in hun identiteitsinfrastructuur. Denk daarbij aan de integriteit van de bevolkingsadministratie, de ontwikkeling van goed beveiligde reis- en identiteitsdocumenten en de introductie van elektronische identificatie en biometrie.

Identiteitsmanagement heeft zich in de afgelopen decennia vanuit een betrekkelijk statisch identiteitsbeheer en controleproces (met als kenmerk dat producten en processen worden beheerd door afzonderlijke organisaties) tot een dynamisch proces ontwikkeld. Dit zowel in de fysieke als digitale omgeving, waarin identiteitsfraude 'booming business' is.

Het is duidelijk dat de traditionele wijze waarop onze samenleving heeft kunnen vertrouwen op de identiteitsinfrastructuur niet langer vanzelfsprekend en effectief is en leidt tot misbruik. Deze situatie moet plaats maken voor dynamisch integraal identiteitsmanagement, waarbij alle individuele onderdelen van de identiteitsinfrastructuur in samenhang worden beschouwd en aangestuurd. Zo is in het Verenigd Koninkrijk een 'Parliamentary Under-Secretary of State for Identity' aangesteld. Andere landen hebben hun identiteitsmanagement geherstructureerd en ondergebracht bij één verantwoordelijke organisatie. Dit alles met het doel de integriteit van de identiteitsinfrastructuur te verhogen en de kans op misbruik sterk terug te dringen. Nederland mag daarom in deze ontwikkelingen niet achterblijven. Het devies moet zijn: 'one person, one ID'.

2.3. Fraude in 'identiteitsfraude'

Nu we een beeld hebben van de betekenis van identiteit is ook duidelijker waarop fraude betrekking heeft bij identiteitsfraude. Het lijkt erop dat een identiteitsfraudeur valsheid pleegt met betrekking tot zijn identiteit met als doel bedrog, door bevoordeling van zichzelf en/of benadeling van anderen.

Identiteitsfraude kent twee vormen:

- **Horizontale identiteitsfraude** - deze fraude vindt plaats binnen het financieel-economische verkeer tussen burger, bedrijf en financiële instelling, bijvoorbeeld creditcard- of verzekeringsfraude.
- **Verticale identiteitsfraude** - dit is fraude tussen burger en overheid waarbij de overheid wordt benadeeld, bijvoorbeeld uitkeringsfraude, documentfraude en belastingfraude.

Dit boekje gaat voornamelijk over verticale identiteitsfraude. De fraudeur wil immers op een onrechtmatige wijze overheidsvoorzieningen verkrijgen. Bestrijding en voorkoming van verticale fraude beschermt burgers en is van maatschappelijk belang. Bovendien voorkomt het mogelijke horizontale fraude.

2.4. Omvang

In Nederland zijn er geen exacte cijfers bekend over de omvang van identiteitsfraude. Eenduidigheid over het begrip is er nog niet en ook de registratie van misbruik door identiteitsfraude is nog niet gestandaardiseerd. Op het moment dat dit boekje verschijnt, weet niemand hoeveel schade identiteitsfraude jaarlijks aanricht en wat de kosten ervan zijn. Bovendien valt geslaagde identiteitsfraude niet op en daardoor is het lastig een compleet beeld te krijgen van de werkelijke omvang.

Per december 2008 hebben de ministeries van Binnenlandse Zaken en Justitie een Centraal Meldpunt Identiteitsfraude ingericht om inzicht te krijgen in de omvang van dit probleem.

Casus mevrouw Mattei** - 1: Diefstal van paspoort

Mevrouw Mattei woont in 2002 op de Herenlaan 507 te Amsterdam. Op een dag komt ze thuis van haar werk en treft ze een overhoop gehaalde woning aan. Er is ingebroken en ze doet meteen aangifte van diefstal. Naast sieraden en contant geld is ook haar Italiaans paspoort gestolen...

** Het verhaal van mevrouw Mattei is waar gebeurd, maar ter bescherming van de privacy zijn de namen en adressen veranderd.

3. Varianten van identiteitsfraude

3.1. Van vrij onschuldig tot zwaar crimineel

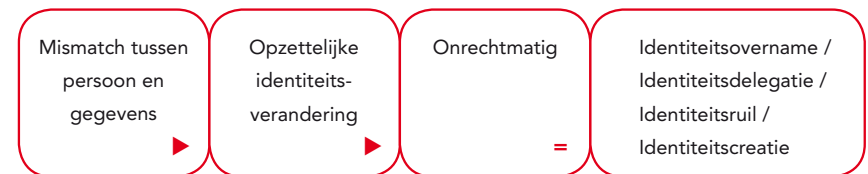
Identiteitsfraude kan variëren van (op zich) onschuldig handelen door een individu tot bewust, grootschalig frauduleus handelen door goed georganiseerde criminele bendes met veel schade als gevolg.

Een vrij onschuldige variant van identiteitsfraude is de identiteitsovername van krantenbezorger X van wijk X die zich rond de jaarwisseling voordoet als krantenbezorger Y van wijk Y. X heeft er het hele jaar met de pet naar gegooid, maar wil nu wel de fooien van krantbezorger Y binnenhalen... uiteraard zonder dat Y hiervan op de hoogte is.

Een serieuzer probleem vormt de identiteitsfraude binnen de strafrechtketen. Ook daar komt identiteitsfraude veelvuldig voor. Veroordeelde criminelen die anderen hun straf laten uitzitten (veelal tegen betaling) of misdadigers die met een valse naam hun strafblad verhullen om zo een lagere straf te krijgen.

3.2. Varianten

Of identiteitsfraude nu gebeurt door een vervalst paspoort of doordat iemand zich verschuilt achter de identiteit van een ander: in alle gevallen begint de fraude met een mismatch tussen de persoon en zijn of haar ware identiteitsgegevens. Er is sprake van een onrechtmatige persoonsverwisseling, die op een aantal manieren kan gebeuren:

- **Identiteitsovername** = de identiteit van iemand overnemen en hier vervolgens misbruik van maken, zonder toestemming van de persoon.

De fraudeur weet andermans identiteitsgegevens frauduleus te bemachtigen en lift vervolgens onrechtmatig op deze identiteit mee.

- **Identiteitsdelegatie** = medegebruik maken van iemands identiteit, mét toestemming van die persoon.

Als je een andere persoon inschakelt voor het afleggen van jouw theorie-examen, maak je je schuldig aan identiteitsdelegatie.

- **Identiteitsruil** = gebruik maken van de identiteit van een ander (door twee of meer mensen) mét toestemming van elkaar.

Er is sprake van identiteitsruil als persoon A de gevangenisstraf van crimineel B uitzit onder de naam van crimineel B. Vervolgens gebruikt crimineel B de identiteit van persoon A in de maatschappij.

- **Identiteitscreatie** = het creëren van een fictieve identiteit, al dan niet met gedeeltelijke identificatiegegevens van bestaande personen.

Casus mevrouw Mattei - 2: Identiteitsovername

Een jaar later brengt mevrouw Mattei nietsvermoedend een bezoek aan een stadsdeel. Daar komt ze er achter dat er gerommeld is met haar adresgegevens in de GBA. Een maand eerder zou mevrouw Mattei een verhuizing naar Grusselaan 14 hebben doorgegeven, maar de echte mevrouw Mattei weet hier helemaal niets van. Ze woont nog steeds op de Herenlaan 507. Iemand heeft zich dus voorgedaan als mevrouw Mattei...

3.3. Identiteitsfraude met documenten

Identiteitsovername, identiteitsdelegatie, identiteitsruil en identiteitscreatie worden meestal gepleegd door middel van valse of vervalste documenten. De fraudeur gebruikt de identiteit van iemand anders door te frauderen met identiteitsdocumenten. Identiteitsfraude met documenten kan overal plaatsvinden waar personen zich moeten (kunnen) identificeren. Bijvoorbeeld bij grenscontrole, geldtransacties, belastingaangifte, bij identificatie in de zorgsector of bij een overtreding.

Vervalst document	Dit is een origineel document waarop de fraudeur veranderingen heeft aangebracht. Het vervalste document wordt door een andere persoon dan de rechtmatige houder van het document gebruikt. Vaak betreft het hier gestolen documenten, dan wel vermiste documenten.
Vals document	Dit document is helemaal vals; niets aan het document is echt.
Valselijk verkregen document	Dit is een origineel document dat op valse gronden is verkregen. De fraudeur heeft door manipulatie van een oud document (bijv. fotowissel) of met behulp van een ambtenaar (corruptie) een nieuw, origineel, document weten te bemachtigen.
Lookalikefraude	Bij deze vorm van identiteitsfraude blijft het originele document intact en doet de fraudeur zich voor als een lookalike. Hij vertoont enige uiterlijke gelijkenis met de foto in het document dat hij misbruikt. Hij gebruikt het document alsof het van hem is.

Casus mevrouw Mattei - 3: Documentfraude

Behalve de valse verhuizing blijkt dat er gelijktijdig ook een Nederlandse identiteitskaart is afgegeven aan de valse mevrouw Mattei. Zij identificeerde zich aan de balie van het stadsdeel met een Italiaans paspoort (het eerder gestolen paspoort van de echte mevrouw Mattei). De valse mevrouw Mattei heeft de originele pasfoto uit het paspoort verwisseld met een foto van haar zelf. Op grond van dit vervalste paspoort ontvangt de valse mevrouw Mattei een Nederlandse identiteitskaart.

Controle is kijken, vergelijken én uitleggen

'Alles valt en staat met controle'. Deze leus gebruikt TIF (Team Identiteits/document Fraude) veelvuldig. Uiteraard met goede reden. Misschien kent u dat gevoel ook wel: u hebt een treinkaartje gekocht en zowel op de heen- als terugreis verschijnt er geen conducteur. U hebt natuurlijk voor de reis betaald en niet voor de controle. Gek dat het niet zo voelt, toch?

Bij vrijwel iedere vorm van fraude worden identiteitsdocumenten misbruikt. Niemand weet precies hoeveel financiële en/of persoonlijke schade er wordt aangericht door fraude met documenten als basis. In de praktijk zien we veel voorbeelden van (opsporings)ambtenaren die hun werk al sinds jaar en dag met veel inhoudelijke kennis uitvoeren. Echter, het vaststellen van een identiteit en het controleren van echtheidskenmerken in documenten hebben ze nooit geleerd.

Sinds 1996 heeft Amsterdam een tweedaagse cursus documentcontrole. De cursisten, voornamelijk ambtenaren, leren op een andere manier naar documenten te kijken dan ze gewend zijn.

Toen ik twaalf jaar geleden voor het eerst zelf deze cursus mocht volgen, ging er een wereld voor me open. Hoewel ik toen al duizenden paspoorten in mijn vingers had gehad én afgegeven realiseerde ik me plotseling dat ik alleen maar persoonsgegevens had gereproduceerd. Tijdens de cursus moest ik een paspoort controleren. Een paspoort dat nota bene door mijzelf was afgegeven namens de burgemeester van Amsterdam. Dat moest natuurlijk goed zijn. De net geleerde echtheidskenmerken van het toenmalige paspoort zaten er allemaal in. Trots zei ik dan ook dat dit een goed paspoort was. Nou, dat klopte wel, maar de pasfoto in het paspoort was van degene die de cursus gaf en die had toch echt een andere naam. Het was dus toch niet zo'n goed paspoort. Het echt goed vergelijken van een foto in een document met de aanbieder is de meeste ambtenaren niet met de paplepel ingegeven. Toch zou dit de eerste handeling moeten zijn om lookalikefraude tegen te gaan.

Mensen bewust maken van een goede controle is niet altijd eenvoudig. Goed controleren lijkt voor ambtenaren ook vaak in strijd met klantvriendelijkheid. Het tegendeel is natuurlijk waar. Als de burger weet wat je aan het doen bent en waarom, zal hij dankbaar zijn dat er zo zorgvuldig met identiteitsgegevens wordt omgegaan. Sterker nog, niet alleen de burger maar ook het management en het bestuur zullen trots zijn op een integere, goed opgeleide en daardoor vakbekwame organisatie die identiteitsfraude kan voorkomen en bestrijden.

4. Hoe controleer je een identiteit?

4.1. Het identificeren van personen

In de Wet op de (uitgebreide) Identificatieplicht is bepaald dat iedereen vanaf 14 jaar zich met een geldig identiteitsdocument moet kunnen identificeren aan het bevoegd gezag. Bij het aanvragen van overheidsproducten zoals paspoort, uitkering of rijbewijs, geldt voor elke burger deze identificatieplicht.

Identificeren is vaststellen wie iemand werkelijk is, bijvoorbeeld bij de eerste inschrijving in de GBA. Bij elk volgend contact ben je aan het verifiëren: je controleert dan of de persoon die voor je staat dezelfde is als de persoon die op het identiteitsdocument staat. Je kunt het uiterlijk van de persoon vergelijken met de pasfoto in het document, maar soms is ook vergelijking van vingerscan of irisscan mogelijk.

Voor opsporingsinstanties, zoals politie en Koninklijke Marechaussee, maar ook voor loketmedewerkers Burgerzaken en anderen die regelmatig identiteitsdocumenten moeten controleren, is het van belang te weten welke documenten je kunt accepteren om de identiteit van iemand vast te stellen dan wel te verifiëren.

Casus mevrouw Mattei - 4: Valse identificatie door fraudeur

In 2004 komt de echte mevrouw Mattei er opnieuw achter dat er onder haar naam documenten zijn aangevraagd. Ditmaal een Nederlands paspoort en nogmaals een identiteitskaart. Deze documenten zijn op valse gronden verkregen. De fraudeur blijft maar doorgaan met het aanvragen van overheidsproducten en lift mee op de identiteit van de echte mevrouw Mattei.

4.2. Geldige identiteitsdocumenten

Nederlandse reis- en identiteitsdocumenten, nationale rijbewijzen, Nederlandse verblijfsdocumenten en Europese documenten zijn de in Nederland geldige identiteitsdocumenten. Van al deze documenten zijn modellen in omloop die kunnen verschillen van kleur, vormgeving en formaat. Echter, voor alle identiteitsdocumenten geldt dat ze vrijwel altijd dezelfde echtheidskenmerken hebben. Het rijbewijs is een identiteitsbewijs maar wordt niet in alle gevallen als document voor identificatie geaccepteerd. Bijvoorbeeld bij het aangaan van een arbeidsovereenkomst of als verblijfsstatus of nationaliteit van belang zijn.

Biometrie, een nieuwe oplossing?

Iemands identiteit stellen we vast met documenten die speciaal daarvoor ontwikkeld zijn. Het systeem is simpel. Een controleur hoeft maar twee vragen positief te beantwoorden: gaat het om een echt identiteitsdocument en horen persoon en document bij elkaar?

Gemakkelijker gezegd dan gedaan. Een eerste moeilijkheid is dat documenten kunnen worden vervalst, nagemaakt of valselijk worden afgegeven. Om dit te voorkomen, worden steeds maatregelen doorgevoerd om zowel de processen van aanvraag tot en met afgifte van identiteitsdocumenten zo veilig mogelijk te maken of het document zelf zo fraudebestendig mogelijk te maken. Onze nieuwere paspoorten kennen bijvoorbeeld de machineleesbare strook en de kunststof houderpagina waarin de pasfoto is geperforeerd (image perf).

Er is een tweede moeilijkheid: het document van de één kan gebruikt worden door de ander, dit wordt ook wel lookalikefraude genoemd. Mensen hebben er moeite mee een gezicht goed te lezen, zeker wanneer ze het voor het eerst zien. Als kunstenaar weet ik hoe moeilijk het is de verhouding tussen ogen, neus, mond, oren en de rest van het hoofd treffend weer te geven. Bedenk bovendien dat de pasfoto in identiteitsdocumenten slechts enkele vierkante centimeters groot is. Om gezichtsherkenning voor uitgevende en controlerende instanties gemakkelijker te kunnen maken, bevat de nieuwste generatie, zogenoemde elektronische reisdocumenten, een chip waarin de kleurenfoto van de houder is opgenomen. Deze kan vergroot worden opgeropen op een scherm.

Daarnaast wordt er momenteel op basis van een verordening in Europa gewerkt aan de opname van een aantal vingerafdrukken in de chip van reisdocumenten. Het is even wennen, zo is er bij velen nog de connotatie met een gang binnen het strafrechtelijke circuit. Laten we deze gedachte los, dan is het geen gek idee om naast geboortedatum, lengte, pasfoto en gezichtsofopname dit extra kenmerk ten behoeve van een unieke identificatie toe te voegen. Immers, op de wereld loopt niemand rond met mijn vingerafdrukken. Tenminste, dat hoop ik. Het is namelijk niet zo dat mijn unieke vingerafdrukken niet nagemaakt zouden kunnen worden. Machines die vingerafdrukken uitlezen, zijn te manipuleren met bijvoorbeeld nagemaakte vingerafdrukken. Dit betekent dat we niet op dit ene instrument blind kunnen varen. Natuurlijk, nieuwe technieken kunnen een betere identiteitsvaststelling bevorderen, maar menselijke controle kunnen ze niet vervangen.

Ook na de invoering van vingerafdrukken in reisdocumenten blijft het van het grootste belang dat uitgevende en controlerende instanties steeds opnieuw zelf vaststellen of het om een vervalst identiteitsdocument gaat en of de persoon en het document wel bij elkaar horen.

4.2.1. Biometrisch paspoort

Sinds augustus 2006 heeft Nederland elektronische reisdocumenten. Deze biometrische paspoorten en identiteitskaarten bevatten een chip in de houderpagina. Op de chip staan de persoonsgegevens (die ook op de houderpagina staan), aangevuld met een biometrisch kenmerk van de eigenaar, namelijk de pasfoto van de houder. Bij grenscontrole kan de chip in het paspoort worden uitgelezen en verschijnen de gegevens op een beeldscherm. Het is dan mogelijk de foto van de chip te vergelijken met 1) de (mogelijk gemanipuleerde) foto op de houderpagina van het paspoort en 2) de persoon die zich op dat moment met het paspoort identificeert. Het biometrisch paspoort moet onder meer lookalikefraude tegengaan en ervoor zorgen dat mensen niet meer kunnen reizen op het paspoort van iemand die op hen lijkt. Medio 2009 worden er twee vingerafdrukken aan het elektronische reisdocument toegevoegd.

In de praktijk blijkt het onderscheppen van een lookalike niet eenvoudig. Het vereist een goede controle en als controleur moet je durven kijken en durven vergelijken.

4.3. Het controleren van documenten

Een identiteitsdocument kun je op verschillende manieren controleren. Soms zie je meteen dat je een vervalst document in handen hebt, maar ook bij een 'goede' vervalsing zijn er veel kenmerken waarop je kunt letten om de echtheid van het document vast te stellen. Vertel altijd duidelijk wat je gaat doen als je iemands identiteit controleert. Dit maakt het voor de persoon duidelijk dat het om dienstverlening gaat.

4.4. Checklist

Deze checklist is een hulpmiddel om te achterhalen of je met identiteitsfraude te maken hebt. Kun je een vraag niet met 'ja' beantwoorden, dan dien je extra alert te zijn en de lijst verder af te werken. De kans is groot dat je te maken hebt met identiteitsfraude.

- Heeft het document een foto van de persoon die het document gebruikt?
- Komen de gegevens in het document, zoals lengte, leeftijd, geslacht, kleur ogen en nationaliteit, overeen met de persoon die het document gebruikt?
- Kent de persoon de gegevens die vermeld staan in het document? Bijvoorbeeld de plaats en datum van afgifte en reisstempels.
- Is het document nog geldig? Controleer de geldigheidsdatum.
- Ziet de foto op het document er goed uit? Is deze vrij van beschadigingen?
- Is de handtekening echt? Als de handtekening van de persoon op verschillende documenten voorkomt, vergelijk deze dan. Betreft het hetzelfde handschrift? Bij twijfel vraag je de persoon om in jouw bijzijn een handtekening te zetten.
- Is het document duidelijk leesbaar?
- Zijn de kleuren en patronen, zichtbaar op het document, helder en scherp?
- Zijn plaatsnamen, landen en overige woorden in het document correct gespeld?
- Is het document vrij van eigenhandige bijschrijvingen en/of veranderingen?
- Klopt de bladzijdenummering?
- Als de bladzijden zijn voorzien van een documentnummer, komt dit dan overeen met het documentnummer dat in de houderpagina staat vermeld?
- Zien de bladzijden er verder goed uit? Dus geen loszittende of geplakte bladzijden.
- Zien de echtheidskenmerken er goed en betrouwbaar uit? Raadpleeg de echtheidskenmerken op www.identiteitsdocumenten.nl

4.5. Wat kun je doen bij twijfel?

Twijfel je nog steeds na het controleren van een persoon of document, vraag dan advies bij een collega. Als jullie allebei denken dat er sprake is van fraude, breng je je leidinggevende op de hoogte. Ontdek je identiteitsfraude, schakel dan altijd de politie in (112) en doe aangifte.

Voor meer informatie over hoe je moet handelen als je identiteitsfraude vermoedt, kun je terecht bij het Team Identiteits/document Fraude of het Centraal Meldpunt Identiteitsfraude. Zie hiervoor de adressenlijst op bladzij 38.

5. Identiteitsfraude in de praktijk

5.1. Wat motiveert de fraudeur?

Waarom houdt iemand zich bezig met identiteitsfraude? Waarom besluit iemand de identiteit van een ander te misbruiken? Wat motiveert de fraudeur om identiteitsfraude te plegen?

- **Financieel voordeel**

In de meeste gevallen wil de fraudeur een financieel voordeel behalen door op een onrechtmatige wijze goederen en diensten te verkrijgen. Een privé-persoon, maar ook de overheid kan het doelwit zijn en dit heeft grote schadelijke gevolgen voor vele partijen. Te denken valt aan witwerken op andermans naam, belastingverplichtingen ontduiken of fraude plegen onder een valse identiteit met verzekeringen en uitkeringen. Zie bladzij 24 en 25 voor de gevolgen voor het slachtoffer.

- **Plek in de maatschappij**

De motivatie van de fraudeur kan ook het veroveren van een eigen plekje in de maatschappij zijn, om vervolgens gebruik te kunnen maken van voorzieningen. Denk bijvoorbeeld aan illegalen. Een inschrijving in de gemeentelijke basisadministratie (GBA) geeft hen met een EU-paspoort toegang tot vele deuren. Ze krijgen dan een burgerservicenummer (BSN) om vervolgens een arbeidsovereenkomst aan te gaan of zich inschrijven bij de Kamer van Koophandel en na verloop van jaren een uitkering aanvragen behoort ook tot de mogelijkheden. Voor een fraudeur is het niet alleen aantrekkelijk te frauderen met een identiteit, maar het aannemen van een andere nationaliteit kan ook zeer lucratief zijn.

- **Verbergen ware identiteit**

Identiteitsfraude kan ook een reden zijn om de ware identiteit van de fraudeur te verbergen, bijvoorbeeld omdat hij een crimineel verleden wil verbergen (hij verschuilt zich achter andermans identiteit). Identiteitsfraude kan ook een dekmantel zijn. De fraudeur gebruikt de valse identiteit voor toekomstige criminele praktijken.

5.2. Hoe gaat de fraudeur te werk?

Casus mevrouw Mattei - 5: Frauduleuze handelingen door de fraudeur

Maar het blijft niet alleen bij het aanvragen van identiteitsdocumenten en het doen van valse verhuisaangiftes. De valse mevrouw Mattei besluit verder te gaan met haar criminele praktijken: ze is tenslotte in het bezit van een gestolen identiteit en heeft identiteitsdocumenten met haar eigen foto erop. Hiermee komt ze een heel eind. Zo opent de fraudeur een bankrekening bij de ABN-AMRO, op naam van mevrouw Mattei. Allerlei kosten worden keurig van de rekening afgeschreven, totdat het maximale rood staan is bereikt. Daarnaast wordt er nog een zorgverzekering afgesloten en ook een telefoonabonnement lijkt haar wel makkelijk. Nog steeds kan er geslaagd meegelift worden op de identiteit van de echte mevrouw Mattei...

Identiteiten kunnen op verschillende manieren worden gestolen. In alle gevallen zijn de fraudeurs op zoek naar bruikbare persoonsgegevens of documenten. Fraudeurs beroven mensen op straat, hacken computers, plegen inbraken in huizen of doorzoeken huisafval en brievenbussen. Het gaat zelfs zo ver dat er identiteitsgegevens gekocht worden, bijvoorbeeld via internet.

Wanneer de fraudeur eenmaal beschikt over de juiste gegevens kan hij beginnen met zijn frauduleuze praktijken. Hieronder volgt een selectie van de vele acties die de fraudeur mogelijk kan ondernemen met een gestolen identiteit:

- Aangaan van een arbeidsovereenkomst, eventueel door misbruik van een burgerservicenummer.
- Openen van bankrekeningen.
- Afsluiten van abonnementen, bijvoorbeeld een telefoonabonnement.
- Aanvragen van overheidsproducten, bijvoorbeeld een nieuw identiteitsdocument.
- Afsluiten van leningen of het aangaan van een hypotheek.
- Aanspraak maken op medische zorg (eventueel door misbruik van een burgerservicenummer).
- Huren van auto's, duur gereedschap, boeken van vakanties.

5.3. Slachtoffers

Identiteitsfraude kent twee typen slachtoffers:

1. De persoon van wie de identiteit wordt misbruikt en die daarvan schade kan ondervinden;
2. Derden die schade ondervinden van de (vervolg)handelingen van de identiteitsfraudeur.

Ad 1.

Identiteitsfraude kan leiden tot grote schade bij het slachtoffer van wie de identiteit wordt misbruikt. De financiële schade bestaat vaak uit verschillende, oplopende kosten die het slachtoffer moet maken om de situatie weer recht te zetten. Bijvoorbeeld notariskosten, advocatenkosten, proces- en gerechtskosten en verzuimde werkuren.

Daarnaast moet het slachtoffer heel veel tijd besteden aan het rechtzetten van de situatie. Volgens de Identity Theft Resource Center heeft een slachtoffer gemiddeld 330 uur nodig om zijn leven weer op orde te krijgen.

Natuurlijk zijn er ook de niet te meten negatieve gevolgen voor het slachtoffer. Net als bij andere misdrijven ervaart het slachtoffer van identiteitsroof vaak emotionele stress, woede en een gevoel van machteloosheid.

Het pijnlijke en bijzondere voor slachtoffers van identiteitsfraude is dat ze niet goed begrepen worden. Het slachtoffer moet eerst het beeld dat – ten onrechte – in zijn omgeving is ontstaan rechtzetten, namelijk dat hij dader is.

Ad 2.

Onwettig gedrag als gevolg van identiteitsfraude kan verschillende partijen als slachtoffer hebben, zoals financiële- en zorginstellingen, telecom- en postorderbedrijven. De fraudeur komt de betalingsafspraken van afgenomen diensten en/of producten meestal niet na.

Casus mevrouw Mattei - 6: Impact voor het slachtoffer

Keer op keer moest mevrouw Mattei bewijzen dat zij het slachtoffer was en niet de dader. Dit bracht de nodige emotionele problemen met zich mee. Met name de geopende bankrekening door de fraudeur, op naam van mevrouw Mattei, bezorgde het slachtoffer veel kopzorgen. Toen betalingen niet werden voldaan en het negatieve banksaldo niet werd aangevuld, kreeg mevrouw Mattei last van deurwaarders. Haar adres was bij vele gedupeerde bedrijven bekend en hierdoor kwam zij in een slecht daglicht te staan. Haar identiteit werd geassocieerd met criminele praktijken. Haar privéleven stond behoorlijk op z'n kop. Zelf kon zij geen hypotheek of andere kredietcontracten afsluiten, omdat haar naam onterecht op de zwarte lijst stond bij het Bureau Kredietregistratie.

Lees verder op volgende pagina

Het slachtoffer kende ook veel angst, wantrouwen en onmacht, want wanneer zou deze ellende nu eindelijk stoppen? Het hele verhaal duurde namelijk een aantal jaren en mevrouw Mattei wist niet wanneer de dader opnieuw zou toeslaan onder haar identiteit. Ook beangstigde het haar om te zien hoe de fraudeur haar handtekening wist te vervalsen en zich meerdere malen voordeed als de ware mevrouw Mattei. Door dit alles werd het vertrouwen van mevrouw Mattei in de overheid, financiële instellingen en de maatschappij ernstig aangetast.

Wat begon met een diefstal van een paspoort eindigde dus in een dramatisch verhaal voor het slachtoffer wiens identiteit werd misbruikt: mevrouw Mattei...

Fraude of diefstal?

Mijn eigen identiteit is nog nooit gestolen. Gelukkig maar. Ik heb wel een boek geschreven over identiteitsfraude: de thriller CEL. Maar tot op heden is er nog niemand die mijn identiteit gebruikt om er verkeerde dingen mee te doen. Dat gebeurt wel: elke dag zijn mensen het slachtoffer van identiteitsfraude.

Eigenlijk is fraude geen goed woord, want wat gebeurt er als iemand mijn identiteit gebruikt om er strafbare handelingen zoals drugshandel, vrouwenhandel of pedofilie mee te plegen? Als de politie daar achterkomt, word ik ervoor vervolgd. Wanneer iemand alleen maar mijn bankrekening leeghaalt, weet iedereen onmiddellijk dat ik het slachtoffer ben. Maar wanneer ik word gezocht omdat er bewijzen zijn dat ik een internationale drugshandelaar ben, dan heb ik het stempel van dader. Dat is heel anders. Dan word ik opgepakt en als crimineel behandeld.

Zodra ik word verdacht van criminele activiteiten worden cruciale onderdelen van mijn identiteit afgenomen: mijn betrouwbaarheid, mijn geloofwaardigheid en mijn integriteit zijn op slag verdwenen. Gestolen. Daar begint de spraakverwarring, want diefstal van een rijbewijs, paspoort, creditcard, bankpas of identiteitskaart is strafbaar, maar identiteitsdiefstal níet. Een identiteit is niets. Het is geen ding. Het is immaterieel dus kun je het niet stelen. Dus is diefstal van identiteit niet strafbaar. Dat maakt het ook zo ingewikkeld. Diefstal? Wat is er dan gestolen?

Een jongeman werd beschuldigd van oplichting en fraude. Hij werd achtervolgd door incassobureaus en deurwaarders, hij kon nergens meer geld opnemen of lenen. Uiteindelijk kwam hij te boek te staan als crimineel - ook bij politie en justitie. Hij werd ontslagen omdat zijn baas hem niet meer vertrouwde. Hij kwam in een langdurige depressie terecht omdat hij niet meer kon zijn wie hij was. Laat dat even goed tot u doordringen: hij kon niet meer zijn wie hij was. Is dat fraude of diefstal? Diefstal, denk ik. Zijn identiteit was letterlijk van hem afgenomen. En dat is verbijsterend gemakkelijk om te doen. Via internet is een identiteit compleet met digitale kopie van paspoort of rijbewijs al te koop voor vijf tot tien dollar. Voor die prijs kun je het bijna niet laten.

6. Rol van de overheid?

6.1. Vertrouwen in de overheid

In 2010 vervangt de Basisregistratie Personen de gemeentelijke basisadministratie. Na invoering van de Basisregistratie Personen worden persoonsgegevens nog maar op één plek geregistreerd en van daaruit beschikbaar gesteld. De kwaliteit van de registratie van persoonsgegevens krijgt dan nog meer waarde, want de afnemers mogen er vanuit gaan dat de gegevens overeenkomen met de werkelijke situatie. Klopt er iets niet, dan zorgt dit ook voor vervuiling van identiteitsgegevens in afgeleide systemen; een fout in het centrale registratiesysteem heeft een kettingreactie tot gevolg in de afgeleide systemen. De maatschappij verwacht dat gemeenten juist en correct te werk gaan. Identiteitsfraude kan leiden tot aantasting van de integriteit van gemeenten.

Het vertrouwen van de burger in de overheid neemt ook af wanneer de controlerende ambtenaar de fraudeur niet onderkent. Wordt de fraudeur niet ontmaskerd, dan is hij in staat veel schade toe te brengen aan anderen. Denk bijvoorbeeld aan de uitgifte van reisdocumenten. Deze worden door de overheid uitgegeven en de burgers vertrouwen erop dat de documenten die in omloop zijn aan de juiste persoon zijn verstrekt.

6.2. Aanpak door de overheid

Het registreren en beheren van identiteiten in Nederland zijn belangrijke overheids-taken. Om het identiteitsbeleid te verbeteren en te beveiligen heeft de (lokale) overheid de afgelopen jaren de nodige maatregelen getroffen:

- **Identificatieplicht voor iedereen**

De Wet op de (uitgebreide) Identificatieplicht zorgt onder meer voor een betere controle door het bevoegd gezag. De identificatieplicht is een van de maatregelen van de overheid om de veiligheid te vergroten en de aanpak van criminaliteit te versterken.

- **Zorgvuldig omgaan met persoonsgegevens**

De overheid volgt bij het verwerken van persoonsgegevens de Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp). Deze wet helpt de privacy van burgers te beschermen en is onder meer van toepassing op gegevens die worden verwerkt via beveiligde websites van overheidsorganisaties, bijvoorbeeld als je via het digitale

loket een uittreksel aanvraagt. De burger moet er op kunnen vertrouwen dat zijn persoonlijke gegevens bij de overheid in goede handen zijn.

- **Digitale programma's voor documentcontrole**

Binnen de overheid zijn er diverse programma's ontwikkeld die de controleur ondersteunen bij het uitvoeren van een persoons- en/of documentcontrole. Zo is er Edison, een digitale database waarin de echtheidskenmerken beschreven staan van bijna alle paspoorten in de wereld. Bij twijfel kan het raadplegen van Edison een handig hulpmiddel zijn. Met het programma Discs is het mogelijk buitenlandse akten van bijvoorbeeld geboorte of huwelijk te raadplegen.

- **Scholing voor controleurs**

Om identiteitsfraude te kunnen ontdekken moet je behoorlijk wat kennis van zaken hebben. Daarom besteedt de overheid veel aandacht aan het opleiden van de controlerende ambtenaar. Medewerkers Burgerzaken en politieambtenaren kunnen de opleiding 'documentcontrole' volgen.

- **Biometrisch paspoort**

Ter bestrijding van lookalikefraude (een vorm van identiteitsfraude waarbij de fraudeur lijkt op de houder van het paspoort) is in 2006 de nieuwe generatie reisdocumenten geïntroduceerd. Nieuw zijn de biometrische kenmerken zoals de gelaatscan (foto) van de houder die zijn opgeslagen in een uitleesbare chip. Medio 2009 worden hier nog twee vingerafdrukken aan toegevoegd.

- **Expertise centra**

Van iedereen die Nederland binnenkomt moet zorgvuldig de identiteit worden vastgesteld. Dit is belangrijk voor de veiligheid van burger en overheid en essentieel voor het vertrouwen binnen het maatschappelijk verkeer.

- In 2007 is op Schiphol het expertisecentrum Identiteitsfraude en Documenten (ECID) opgericht. Het ECID biedt landelijke ondersteuning en coördinatie op het gebied van identiteitsfraude en documentonderzoek aan bedrijven, burgers en overheden.
- Amsterdam heeft sinds 2008 het Team Identiteits/document Fraude (TIF). Dit is een samenwerkingsverband tussen de Dienst Persoons- en Geo-informatie (DPG), Dienst Werk en Inkomen (DWI) en het politiekorps Amsterdam-Amstelland. In het TIF werken deze experts samen om identiteitsfraude gezamenlijk aan te pakken.
- Ook de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) van het ministerie van Justitie beschikt over een expertisecentrum, het Bureau Documenten. Deze experts houden zich voornamelijk bezig met internationale bronndocumenten.

- **Problematiek inzichtelijk krijgen**

Op dit moment is er weinig tot geen inzicht in de omvang van identiteitsfraude en de schade die hiermee wordt aangericht. De overheid ziet het inzicht krijgen in deze problematiek dan ook als een 'must'. Begin december 2008 is het Centraal Meldpunt Identiteitsfraude opgericht. Dit meldpunt moet in kaart brengen hoe groot het probleem van frauduleus gebruik van identiteiten in Nederland is. De gegevens worden gebruikt om de aard en omvang van het probleem inzichtelijk te maken en op basis daarvan beleid te formuleren voor de landelijke aanpak van identiteitsfraude.

- **Project Vermissing Document**

Op initiatief van politiekorps Amsterdam-Amstelland en in samenwerking met de gemeente Amsterdam vindt vanaf 1 januari 2009 gedurende een jaar het project Vermissing Document plaats. In deze pilot is het doen van aangifte van een verloren identiteitsdocument (paspoort, identiteitskaart en rijbewijs) en de aanvraag van een nieuw document vereenvoudigd: zowel aangifte als aanvraag kunnen bij het loket Burgerzaken gedaan worden. Anderzijds wordt strenger gecontroleerd bij twijfel over de betrouwbaarheid van de aangifte. Dit kan leiden tot een nader onderzoek van de aangifte en tot eventuele strafvervolgning of weigering van een nieuw paspoort.

De pilot heeft de instemming van de ministeries van Binnenlandse Zaken en van Verkeer en Waterstaat. Is de pilot in Amsterdam succesvol, dan wordt de nieuwe aangifteprocedure landelijk ingevoerd.

Casus mevrouw Mattei - 7: Hulp door de overheid

Een onderzoek uitgevoerd door het TIF resulteert in eerste instantie tot het internationaal signaleren van de eerder afgegeven documenten aan de valse mevrouw Mattei. Dit houdt in dat de nummers van de documenten worden opgenomen in het Verificatie Informatie Systeem (VIS), waardoor reizen een stuk moeilijker wordt. Al snel werpt deze signalering zijn vruchten af. De valse mevrouw Mattei wordt namelijk even later aangehouden op Schiphol. Zij wilde gaan reizen en deed zich voor als mevrouw Mattei, maar de geplaatste signalering maakt het mogelijk dat de Koninklijke Marechaussee haar kan aanhouden.

6.3. Factoren die controle belemmeren

De volgende factoren zouden het controleproces kunnen belemmeren:

- Management en bestuur binnen de overheid zijn zich niet altijd bewust van de omvang en ernst van identiteitsfraude en daardoor niet altijd bereid maatregelen te nemen.
- Het controleproces kan in strijd zijn met bijvoorbeeld de doelstellingen om kortere wachttijden te realiseren. Er is dan een botsing van prioriteiten.
- Identiteitsfraude bestrijden kost vaak extra tijd en geld. Niet overal is het bestrijden van fraude een doelstelling en dat kan leiden tot weerstand van het ter beschikking stellen van financiële middelen.
- Angst voor de fraudeur kan mogelijk leiden tot een blokkade bij de controleur.
- Onduidelijke weergave van handtekening of foto op een identiteitsdocument maken de verificatie door een controleur moeilijker.
- Plaats en tijdstip van identiteitscontroles zijn vaak in hoge mate voorspelbaar. De fraudeur weet wat hem te wachten staat en hij speelt hier handig op in.
- De toenemende digitale dienstverlening zorgt ervoor dat de burger steeds minder fysiek aanwezig is bij het aanvragen van overheidsproducten.

Controleren van identiteitsdocumenten is 'dienstverlening'

Mij is gevraagd een column te schrijven over de spanning tussen de thema's 'dienstverlening' en 'handhaving'. Beide zijn onderwerpen waar de overheid veel aandacht voor heeft en veel energie in steekt.

Het kostte mij toch wel enige moeite mij voor te stellen waar die spanning precies uit bestaat. Ik loop de twee thema's eens langs:

- 'Mijn baas wil dat ik mij vooral dienstverlenend opstel en de klant snel op weg help met het product waarvoor hij komt.'

Hoezo snel? Het gaat toch om een kwalitatief goed product dat de klant nodig heeft. Snelheid? Natuurlijk! Maar niet tegen elke prijs want de klant kan last krijgen van snelheid. Je gaat fouten maken en levert een incompleet of verkeerd product af.

- 'Mijn baas wil dat ik vooral heel goed controleer of er wel aan alle vereisten wordt voldaan voordat ik het product afgeef. Ik mag daar alle tijd voor nemen.'

De klant wordt vier of vijf keer weggestuurd omdat een aanvraag voor een product niet aan de vereisten voldoet of de controletoeets niet doorstaat. Als je niet goed uitlegt met welk doel je de controles uitvoert, gaat de klant zeker ontevreden weg met het beeld dat hij toch al had van ambtenaren: 'Letterknechten'. Doorwrochte controles moeten hun doel natuurlijk niet voorbij schieten.

Nu de kern van de zaak. Het leveren van producten als identiteitsdocumenten of de verificatie van identiteitsgegevens in die documenten dient een doel. Dat doel is dienstverlening. De overheid is er voor de burger en de burger is er bij gebaat dat je als controleur je werk goed doet. Jouw controlerende activiteiten staan in het perspectief van dienstverlening en het wegnemen van risico's waaraan burgers bij identiteitsdiefstal bloot staan. De overheid moet te allen tijde, in welk segment dan ook, in de identiteitsketen de betrouwbare partner voor zijn burgers zijn. Als de overheid dat niet is, gebeuren er ongelukken.

Ik vind dat je klanten in de identiteitsketen altijd heel goed moet uitleggen waarvoor de controles die je uitvoert in het verifiëren of vaststellen van de identiteit of identiteitsgegevens nodig zijn. Als je dat altijd doet stelt de burger jouw 'dienstverlening' op prijs!

7. Wat zegt de wet?

Is identiteitsfraude strafbaar? Ja natúúrlijk!

Alleen kent het plegen van identiteitsfraude nog geen zelfstandige strafbaarstelling. Het misdrijf valt niet onder één noemer. De dader van identiteitsfraude kan wél gestraft worden voor de onderstaande strafrechtelijke bepalingen uit het Wetboek van Strafrecht.

Valsheid in geschrift: art. 225/226 Sr. (misdrijf)

1. Hij die een geschrift dat bestemd is om tot bewijs van enig feit te dienen, valselijk opmaakt of vervalst, met het oogmerk om het als echt en onvervalst te gebruiken of door anderen te doen gebruiken, wordt als schuldig aan valsheid in geschrift gestraft, met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren of geldboete van de vijfde categorie (dit kan oplopen tot een max. bedrag van € 74.000).
2. Met dezelfde straf wordt gestraft hij die opzettelijk gebruik maakt van het valse of vervalste geschrift als ware het echt en onvervalst dan wel opzettelijk zodanig geschrift aflevert of voorhanden heeft, terwijl hij weet of redelijkerwijs moet vermoeden dat dit geschrift bestemd is voor zodanig gebruik.

Oplichting: art. 326 Sr. (misdrijf)

Hij die, met het oogmerk om zich of een ander wederrechtelijk te bevoordelen, hetzij door het aannemen van een valse naam of van een valse hoedanigheid, hetzij door listige kunstgrepen, hetzij door een samenweefsel van verdichtsels, iemand beweegt tot de afgifte van enig goed, tot het ter beschikking stellen van gegevens met geldswaarde in het handelsverkeer, tot het aangaan van een schuld of tot het teniet doen van een onschuld, wordt, als schuldig aan oplichting, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren of geldboete van de vijfde categorie.

Fraude met reisdocumenten: art. 231 Sr. (misdrijf)

1. Hij die een reisdocument valselijk opmaakt of vervalst, of een zodanig stuk op grond van valse gegevens doet verstrekken dan wel een aan hem of een ander verstrekt reisdocument ter beschikking stelt van een derde, met het oogmerk het door deze te doen gebruiken als ware het aan hem verstrekt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren of geldboete van de vijfde categorie.
2. Met dezelfde straf wordt gestraft hij die in het bezit is van een reisdocument waarvan hij weet of redelijkerwijs moet vermoeden, dat het vals of vervalst is, dan wel opzettelijk gebruik maakt van een niet op zijn naam gesteld reisdocument.

Opgeven valse identiteitsgegevens: art. 435, lid 4 Sr. (overtreding)

Hij die, door het bevoegd gezag naar zijn identiteitsgegevens gevraagd, een valse naam, voornaam, geboortedatum, geboorteplaats, adres waarop hij in de basis-administratie persoonsgegevens als ingezetene staat ingeschreven of woon- of verblijfplaats opgeeft, wordt gestraft met een geldboete van de tweede categorie (dit kan oplopen tot een max. bedrag van € 3700).

Casus mevrouw Mattei - 8: Fraudeur ontmaskerd en gestraft

Bij de eerdere aanhouding op Schiphol verklaart de valse mevrouw Mattei dat zij eigenlijk Tanja Bellgam heet en afkomstig is uit Guinee-Bissau. Zij wordt veroordeeld door de rechtbank op grond van artikel 231 Wetboek van Strafrecht, er is namelijk fraude gepleegd met reisdocumenten. Het gestolen paspoort is vervalst en op grond van dat vervalste document heeft zij nieuwe reisdocumenten aangevraagd bij de gemeente. Zij krijgt een straf van twee maanden onvoorwaardelijk met een proeftijd van een jaar.

Mevrouw Tanja Bellgam zit haar straf uit. Zij blijft vervolgens een tijdje uit beeld, tot het voorjaar van 2007. Tijdens een actie, ondersteund door het TIF, wordt toevallig ook Tanja Bellgam gecontroleerd op identiteitspapieren. Zij kan op dat moment geen document tonen en wordt meegenomen naar het politiebureau. Omdat de opgepakte mensen naar hun land van herkomst uitgezet worden, verklaart mevrouw Bellgam dat zij eigenlijk anders heet en uit Nigeria afkomstig is. In juli 2007 wordt zij uitgezet naar Nigeria.

8. Alle tips op een rijtje

- **Doorloop de checklist.**

Let op dat je bij een nee-antwoord extra aandacht moet besteden aan de controle van de identiteit of het identiteitsdocumenten. Je hoeft zeker geen deskundige te zijn om identiteitsfraude te kunnen ontdekken. Als je de checklist doorloopt, ben je alerter op de kleine maar ó-zo belangrijke aandachtspunten en echtheidskenmerken van een identiteitsdocument. Door aandachtig met een checklist te controleren geef je ook signalen af naar de persoon die jij controleert. Door de checklist te gebruiken, vergroot je de kans om de fraudeur te pakken.

- **Ken de echtheidskenmerken van de Nederlandse identiteitsdocumenten en weet deze ook te controleren.**

Met het blote oog kun je al veel zien, maar vaak is dit niet voldoende. Met behulp van een klein loepje of een UV-lampje kom je al weer verder want hiermee kun je de verschillende echtheidskenmerken zoals UV-inkt, vezels, microtekst en watermerk controleren op aanwezigheid en echtheid. Op www.identiteitsdocumenten.nl staat beschreven waar je de echtheidskenmerken op een identificatiedocument kunt vinden en welk hulpmiddel geschikt is voor het controleren van een echtheidskenmerk.

- **Weet hoe je een lookalike kunt ontmaskeren.**

Goed kijken, daar draait het om. Vergelijk de pasfoto met de persoon die voor je staat. Aandachtspunten zijn de vorm van het gezicht, de stand van ogen en wenkbrauwen en de vorm van neus, mond en oren. Let ook op specifieke gezichtkenmerken zoals een litteken of een moedervlek. Heb je twijfels, vraag dan de hulp van een collega.

- **Zorg dat je een stappenplan identiteits/documentfraude op je werkplek hebt.**

Als je het stappenplan kent, kun je de juiste stappen nemen wanneer je identiteitsfraude vermoedt. Zorg dat je dit stappenplan altijd bij de hand hebt.

- **Beschouw controle als een onderdeel van je dienstverlening aan de burger.**
Vertel de persoon die je controleert wat je doet en waarom je dit doet. Leg uit dat identiteits- en documentcontrole in het belang van de persoon is om misbruik van zijn of haar gegevens te voorkomen.
- **Bescherm ook jezelf tegen identiteitsfraude.**
Ingeslepen gewoontes zoals het argeloos weggooien van een handtekening, financiële informatie of gegevens van een bankrekening kunnen identiteitsfraude in de hand werken. Met deze informatie kan een crimineel bijvoorbeeld onder jouw naam een aanvraag voor een creditcard of lening doen. Let dus goed op je persoonlijke gegevens – zowel op internet als daarbuiten.

Biometrie - een interessante uitdaging voor de identiteitscontroleur

Veel mensen denken dat vingerafdrukcontrole waterdicht is en dat deze vorm van controle de doorslag geeft als er twijfel is over de identiteit van een persoon. Maar niets is minder waar, weten ervaren controleurs. In een kwartiertje kun je een vingerafdruk namaken met spullen die je gewoon in de supermarkt koopt!

Biometrische identiteitscontrole op afstand zonder toezicht (op internet) of in een moeilijk beheersbare omgeving (op straat) is op zich fraudegevoelig. De biometrische techniek is gebaseerd op kansberekening en levert onvermijdelijk onterechte afkeuringen en goedkeuringen. Een controleur moet dus ook 'tegenspraak' in zijn 'pakket' hebben en zich afvragen: hoe ontdek ik of iemand met succes probeert mee te liften op een vingerafdruk van iemand anders? Als iemand volgens de biometrische meting niet de juiste persoon is en hij beweert van wel, hoe stel ik vast dat het waarschijnlijk toch de juiste persoon is?

Het is dus van belang dat we identiteitsfraudeurs leren ontmaskeren, bijvoorbeeld door het proces van identiteitscontrole zo nu en dan een beetje anders te laten verlopen. Dat maakt identiteitsfraudeurs onzeker over het slagen van de identiteitsfraude. Je kunt ook vragen stellen waarop alleen de juiste persoon het goede antwoord weet, maar dan moet je de antwoorden kennen of kunnen controleren. Laat je als controleur niet overrompelen of intimideren en ga niet improviseren. Regel vooraf een uitzonderingsprocedure voor het geval je er niet uitkomt en oefen in een rollenspel met ervaren identiteitscontroleurs. Goede identiteitsfraudeurs doen dat immers ook. Houd in de gaten dat de inzet hoog is, aan beide zijden. Een geslaagde identiteitsfraude verspreidt zich als een olievlek over allerlei overheidsprocessen en levert de identiteitsfraudeur veel baten op.

Terug naar het hoofdproces van biometrische identiteitscontrole. Biometrie wordt snel robuuster als je biometrie combineert met een ander type biometrie, met een code of met een gegeven uit een andere, onafhankelijke bron. Het burgerservicenummer op het identiteitsbewijs is bij de identiteitscontrole géén gegeven uit een onafhankelijke bron! Een identiteitsfraudeur kan dat gemakkelijk achterhalen en desgewenst uit het hoofd opgeven.

Dus: biometrie is niet de ultieme oplossing maar gewoon een extra instrument dat op zichzelf ook nog kwetsbaar is voor fraude. Maar uiteindelijk zal het een welkome aanvulling blijken van het identiteitscontrole arsenaal. Dan moeten we er wel professioneel mee leren omgaan.

9. Adressen

9.1. Inwinnen van informatie

Basisadministratie Persoonsgegevens en Reisdocumenten (Infodesk) - 088-9001000 – www.bprbzk.nl	Voor vragen die te betrekking hebben op onder meer burgerservicenummer, reisdocumenten en de gemeentelijke basisadministratie, kun je terecht bij het BPR.
Immigratie- en Naturalisatiedienst 0900-1234561 – www.ind.nl	Voor vragen over een verblijfstatus of een tewerkstellingsvergunning kun je contact opnemen met de IND.
www.stop-identiteitsfraude.nl	Uitgebreide informatie voor bedrijven en burgers over identiteitsfraude. Via deze site kun je diverse folders downloaden.

De volgende websites geven informatie over de echtheidskenmerken in Nederlandse en Europese identiteitsdocumenten en aanwijzingen over hoe je ze kunt controleren:

www.identiteitsdocumenten.nl	Voor alle NL- en de meeste EU-documenten
www.amsterdam.nl	Zoekterm <identiteitsfraude>
www.dnb.nl	Voor controle van eurobiljetten
www.code1000.com	Rechercheren in openbare bronnen

9.2. Deskundig advies

TIF

Het Team Identiteits/document Fraude (TIF) is een samenwerkingsverband tussen Dienst Persoons- en Geo-informatie (DPG), Dienst Werk en Inkomen (DWI) en de regiopolitie Amsterdam-Amstelland. De missie van TIF is op professionele

wijze identiteitsfraude voorkomen en bestrijden. Naast de functie van helpdesk verzorgt het TIF ook opleidingen op het gebied van identiteits- en documentcontrole voor overheidsinstellingen en semi-overheidsinstellingen.

Helpdesk TIF: 020-5519904

E-mail: tif@dpg.amsterdam.nl

www.dpg.amsterdam.nl

ECID

Het Expertise Centrum Identiteitsfraude & Documenten (ECID) is een onderzoeksbureau van de Koninklijke Marechaussee in samenwerking met het Korps Landelijke Politiediensten.

De helpdesk van het ECID houdt zich (voornamelijk) bezig met het controleren van reis-, identiteits- en waardedocumenten. De controle van documenten wordt gedaan voor overheidsinstellingen maar ook voor particuliere bedrijven.

Helpdesk ECID: 020-6038630

www.marechaussee.nl

Bureau Documenten

Maakt onderdeel uit van het Gemeenschappelijk Centrum Kennis, Advies en Ontwikkeling. Voor advies omtrent (internationale) brondocumenten kun je terecht bij dit expertisecentrum van de IND.

Helpdesk Bureau Documenten: 038-8886158

9.3. Melden van identiteitsfraude

Het Centraal Meldpunt Identiteitsfraude is een initiatief van de ministeries van Binnenlandse Zaken en van Justitie. Doelstelling van het meldpunt is burgers, bedrijven en overheden die te maken hebben met identiteitsfraude of met een fout in de registratie van persoonsgegevens, te ondersteunen en te adviseren. Het meldpunt zorgt ervoor dat de melding wordt afgehandeld door onder meer politie, de Koninklijke Marechaussee, het ministerie van Justitie en het ministerie van Binnenlandse Zaken. Voorlopig is het Centraal Meldpunt Identiteitsfraude een proef. Als de proef slaagt, wordt het meldpunt definitief vormgegeven.

088-9001009 (lokaal tarief)

E-mail: centraalmeldpuntidfraude@bprbzk.nl

www.bprbzk.nl/idfraude

Colofon

Auteur

Helen Jacobs

Helen Jacobs schreef in 2008 haar afstudeerscriptie 'Identiteitsfraude in de gemeente Amsterdam' voor de Dienst Persoons- en Geo-informatie. De scriptie is een inventarisatie van wat identiteitsfraude is en bevat aanbevelingen over het herkennen en voorkomen van identiteitsfraude. De scriptie vormt de basis voor de publicatie 'Ben jij wie je zegt dat je bent?' Zij versterkte het Team Identiteits/document Fraude (TIF) en vervulde ook de rol van projectsecretaris van de Regiegroep Identiteitsfraude.

Auteur en columnist

Rob van Essen

Rob van Essen is werkzaam bij de Dienst Persoons- en Geo-informatie, gemeente Amsterdam, als adviseur en coördinator van het Team Identiteits/document Fraude (TIF). Tevens is Rob projectleider van de Regiegroep Identiteitsfraude.

Columnisten

Jan Grijpink

Prof. dr. mr. Jan Grijpink is als raadadviseur werkzaam bij de directie Algemene Justitiële Strategie van het ministerie van Justitie, met informatiestrategie als zijn speciale aandachtsgebied. Tevens is hij als bijzonder hoogleraar verbonden aan de Universiteit van Utrecht.

Fons Knopjes

Managing Director van IDManagement Centre; een onafhankelijke, internationale organisatie met kennis en expertise van de identiteitsinfrastructuur en -training.

Charles den Tex

Adviseur en schrijver van thrillers. Zijn nieuwste boek 'Cel' is een razend snelle thriller die gaat over identiteitsfraude.

Ron van Troost

Senior beleidsmedewerker bij de Nederlandse Vereniging voor Burgerzaken. Hij is verantwoordelijk voor de ondersteuning in de in ontwikkeling zijnde identiteitsketen Burgerzaken.

Leon van de Ven

Senior beleidsmedewerker bij het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, cluster Democratie en Burgerschap.

Het boekje 'Ben jij wie je zegt dat je bent?' is tot stand gekomen onder verantwoordelijkheid van Dienst Persoons- en Geo-informatie (DPG). Aan de inhoud kunnen geen rechten worden ontleend. De (intellectuele) eigendomsrechten van de teksten, foto's en het beeldmateriaal berusten bij DPG. Niets uit de teksten of grafische voorstellingen mag zonder schriftelijke toestemming van DPG openbaar worden gemaakt, verspreid en/of verveelvoudigd.

Januari 2009

Ontwerp & vormgeving: Link Design

Druk: XXXX

Fotografie en beeld: Jan Westerburger

© Dienst Persoons- en Geo-informatie

Stadhouderskade 85

1073 AT Amsterdam

Postbus 2752

1000 CT Amsterdam

www.dpg.amsterdam.nl

info@dpg.amsterdam.nl

Ben jij wie je zegt dat je bent?

Bewustwording en kennis zijn de twee belangrijkste succesfactoren in de strijd tegen identiteitsfraude. Bij de controle van gegevens, personen en documenten is kennis van de werkwijze van de fraudeur cruciaal. Maar hoe krijgen we de controleur, maar ook het management binnen de overheid in beweging om zich in identiteitsfraude te verdiepen?

De gemeente Amsterdam staat voor een goede dienstverlening aan de inwoners van de stad. Dat betekent dat de juiste diensten bij de juiste persoon terecht komen. Er is echter een groeiende groep inwoners die met het plegen van identiteitsfraude er op uit is bepaalde voordelen te behalen. Dat levert financiële en maatschappelijke schade op.

De Regiegroep Identiteitsfraude is in het leven geroepen om binnen de gemeente Amsterdam te komen tot een gemeenschappelijke aanpak van identiteitsfraude. De regiegroep stimuleert de ontwikkeling en uitvoering van actiepunten die tot een actieve preventie en bestrijding van identiteitsfraude moeten leiden. Eén van de actiepunten is om medewerkers van de gemeente bewustwording en kennis over dit onderwerp bij te brengen.

Het Team Identiteits/document Fraude van de Dienst Persoons- en Geo-informatie heeft dit actiepunt opgepakt met het schrijven van dit voorlichtingsboekje *Ben je wie je zegt dat je bent?* Het geeft inzicht in wat identiteitsfraude is en hoe de fraudeur te werk gaat. Met tips hoe je zelf identiteitsfraude kunt opsporen en voorkomen, en adressen voor meer informatie en ondersteuning.

De informatieve en praktische informatie in deze publicatie moet voor iedereen een stimulans zijn om alert te zijn op identiteitsfraude en deze actief aan te pakken.